

Ю. В. Чортюк
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та бізнес-адміністрування,
Сумський державний університет, Україна
yulijachortok@gmail.com

УДК 332.14

А. О. Родимченко
аспірант кафедри економіки та
бізнес-адміністрування,
Сумський державний університет, Україна
anzhelika.rodymchenko@mail.ru

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГО ОРІЄНТОВАНОЮ РЕГІОНАЛЬНОЮ ЛОГІСТИЧНОЮ СИСТЕМОЮ

Анотація. У статті проаналізовано передумови формування, функціонування і розвитку еколого орієнтованих регіональних логістичних систем (ЕРЛС) та обґрунтовано доцільність їх створення в регіонах. Запропоновано авторське визначення поняття ЕРЛС. Розроблено організаційно-економічний механізм управління ЕРЛС, що містить підсистему зовнішнього середовища, а також керуючу, керовану, цільову, адаптаційну, спеціально функціональну і забезпечувальну підсистеми.
Ключові слова: еколого орієнтована регіональна логістична система; екодеструктивний вплив; організаційно-економічний механізм.

Yuliya Chortok

PhD (Economics), Associate Professor, Sumy State University, Ukraine
2 Rimsky-Korsakov Str., Sumy, 40007, Ukraine

Anzhelika Rodymchenko

PhD Student, Sumy State University, Ukraine
2 Rimsky-Korsakov Str., Sumy, 40007, Ukraine

FORMATION OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF ENVIRONMENTALLY-ORIENTED REGIONAL LOGISTIC SYSTEM

Abstract Introduction. At the current stage of the national economic development, moulding and implementation the regional logistics systems (RLS) is one of the most effective ways of economic and social management both in a separate region and in the state in general. However, despite the large number of scientific publications on the selected research topic, scientists investigate only the economic and social aspects of the RLS, without analyzing their eco-destructive impact on the environment.

Purpose. To analyze the prerequisites for the formation, operation and development of ecologically-oriented RLS. In order to achieve this goal, the following tasks were addressed:

- prerequisites of RLS formation were analysed;
- the essence of ecologically-based RLS was discovered;
- organizational and economic mechanism of ecologically-based RLS was presented.

Results. The authors analyzed the prerequisites for the formation, operation and development of ecologically-oriented regional logistics systems and the necessity of their creation in the regions. The authors' definition of ecologically-based RLS has been presented. Ecologically-oriented RLS is an integrated system of logistics flow processes management, which aims at alignment of the interests, meeting the needs of RLS parties and the eco-destructive influence reduction in the region.

Organizational and economic mechanism of ecologically-oriented RLS has been developed, including the subsystems of the external environment, controlling, controlled, targeted, adaptive, functional and provisional subsystems.

Conclusion. Thus, the main aim of the ecologically-based RLS forming and operating is alignment and meeting the requirements of all participating stakeholders in an RLS chain «supply – production – storage – distribution – consumption – management and utilization of waste – recycling». In order to reduce an eco-destructive logistic influence in the regions, it is necessary to maximize the usage of all of the tools in areas of ecologically-oriented logistics management at the regional level as well as to create regional logistics centres.

Keywords: ecologically-oriented RLS; eco-destructive influence; organizational and economic mechanism.

JEL Classification: P49, Q56

Ю. В. Чортюк

кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и бизнес-администрирования,
Сумский государственный университет, Украина

А. А. Родимченко

аспирант кафедры экономики и бизнес-администрирования, Сумский государственный университет, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ЭКОЛОГО ОРИЕНТИРОВАННОЙ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЛОГИСТИЧЕСКОЙ СИСТЕМОЙ

Аннотация. В статье проанализированы предпосылки формирования, функционирования и развития эколого ориентированных региональных логистических систем (ЭОРС) и обоснована целесообразность их создания в регионах. Предложено авторское определение понятия ЭОРС. Разработан организационно-экономический механизм управления ЭОРС, который включает в себя подсистему внешней среды, а также управляющую, управляемую, целевую, адаптивную, специально функциональную и обеспечивающую подсистемы.

Ключевые слова: эколого ориентированная региональная логистическая система; экодеструктивное влияние; организационно-экономический механизм.

Постановка проблеми. Останнім часом, унаслідок загострення екологічних проблем на регіональному і державному рівнях зростає потреба у використанні нових методів та технологій управління для реалізації концепції еколого орієнтованого розвитку регіонів і країни у цілому. Одним із таких методів є розроблення механізмів еколого орієнтованого управління потоковими процесами, що має забезпечити ефективну оптимізацію процесу «постачання – виробництво – зберігання – збут – споживання – управління та утилізація відходів – рециклінг» у регіоні. Завдяки логістичному управлінню потоковими процесами можна налагодити конструктивну взаємодію учасників матеріального потоку для досягнення економічних, екологічних, соціальних цілей діяльності. Тому ми вважаємо, що зазначена проблематика впливу РЛС на еколого-економічний розвиток регіонів є важливою та актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність та формування регіональних логістичних систем (РЛС) розглядали такі вітчизняні науковці, як Р. Ларіна [1], З. Герасимчук, Л. Ковальська, Н. Хвищун, О. Мороз [2] та ін.

Серед зарубіжних науковців, які досліджували особливості створення та функціонування РЛС, можна виділити: О. Белякову (Belyakova, 2008) [3], І. Рабаданову (Rabadanova, 2008) [4]. У своїх працях І. Толкачов (Tolkachev, 2008) [5], С. Нестеров (Nesterov, 2008) [5], Т. Безрукова (Bezrukova, 2008) [5] пропонують оцінювати ефективність управління РЛС за внутрішніми та зовнішніми показниками логістичних систем регіонів.

Зазначені науковці у своїх дослідженнях більшою мірою приділяли увагу економічній складовій, не аналізуючи екодеструктивний вплив РЛС на навколишнє природне середовище, шляхи його можливого зменшення тощо.

Метою статті є аналіз передумов формування еколого орієнтованих регіональних логістичних систем, визначення сутності та особливостей функціонування ЕРЛС, а також розробка організаційно-економічного механізму управління такими системами.

Основні результати дослідження. У теперішній час значно зростають обсяги споживання продукції і послуг, підвищуються вимоги споживачів щодо якості та швидкості задоволення своїх потреб, що, своєю чергою, загострює суперечності й порушує баланс між економічними та екологічними процесами. Виробники намагаються отримати максимальний прибуток від продажу продукції і послуг, а споживачі отримати більше за меншою ціною. З цього приводу Б. Р. Савка [6] у своєму дослідженні слушно відзначає, що «необхідною умовою соціо-еколого-економічного розвитку регіонів держави є забезпечення оптимального логістичного навантаження шляхом оптимізації регіональних логістичних потоків».

Варто зауважити, що саме для оптимізації регіональних логістичних потоків потрібно створювати РЛС. Як свідчить світова практика, завдяки формуванню РЛС транспортні витрати знижуються на 7–20%, витрати на зберігання та вантажно-розвантажувальні роботи – на 15–30%, загальні логістичні витрати – на 12–35%. А коли фірми-виробники передають свої повноваження у сфері постачання і збуту власної продукції логістичним посередникам, то це дозволяє на 50–100% скоротити запаси та на 20–40% підвищити оборотність обігових коштів [7; 8]. Однак попри очевидні переваги створення регіональної логістичної системи існуючі наукові підходи не розглядають її як інструмент забезпечення еколого орієнтованого управління потоковими процесами в регіоні.

Ми переконані, що створення та функціонування ЕРЛС в Україні є перспективним напрямом узгодження інтересів і задоволення вимог усіх господарюючих суб'єктів, що задіяні в ланцюгу «постачання – виробництво – зберігання – збут – споживання – управління та утилізація відходів – рециклінг», а також зменшення екодеструктивного навантаження в регіонах.

Для ефективного функціонування ЕРЛС необхідно максимально задіяти можливості фінансових, економічних та організаційних сфер підприємств різних галузей регіону,

а також органів державної і місцевої влади для оптимізації поточкових процесів з метою зменшення екодеструктивного впливу на навколишнє природне середовище.

Таким чином, ЕРЛС першочергово повинна бути спрямована на вирішення тих економічних потреб суб'єктів логістичного процесу, які справляють найменший вплив на навколишнє природне середовище і враховують соціальні потреби споживачів.

Основними завданнями управління ЕРЛС мають бути:

- ефективного управління потоковими процесами;
- мінімізація еколого-економічних витрат;
- підтримання напрямів екологізації регіону на основі оптимального управління постачанням, зберіганням та збутом у РЛС;
- зменшення екодеструктивного логістичного впливу на навколишнє природне середовище внаслідок оптимізації транспортних потоків;
- формування та аналіз системи техніко-організаційних, матеріально-технічних, фінансово-економічних, еколого-економічних, соціально-екологічних показників діяльності РЛС;
- оцінка соціо-еколого-економічної ефективності діяльності підприємств – учасників РЛС;
- управління відходами в межах РЛС.

На рис. 1 представлено розроблену авторами загальну схему функціонування ЕРЛС. Як бачимо, її центральним ядром є регіональний логістичний центр (РЛЦ). Такі центри призначені для обробки транспортних, інформаційних і вантажних потоків.

У РЛЦ повинні здійснюватися такі основні логістичні операції: приймання і сортування, відбір та збирання, консолідація і розподіл, пакування та маркування, контейнеризація, постачання і транспортування вантажів, митне оформлення, зберігання та обробка небезпечних вантажів з метою подальшої дистрибуції по регіону [5].

Для вирішення зазначених завдань потрібно розробити організаційно-економічний механізм еколого орієнтованого управління потоковими процесами в ЕРЛС. Цей механізм дасть можливість узгодити економічні, соціальні та екологічні цілі діяльності всіх господарюючих суб'єктів у регіоні за допомогою оптимізації матеріальних, фінансових та інформаційних потоків, що будуть проходити через РЛЦ.

Існують різні точки зору на формування такого механізму. Наприклад, І. І. Коблянська під організаційно-економічним механізмом еколого орієнтованого логістичного управління розуміє «систему форм, методів та інструментів управління потоковими процесами, що забезпечують узгодження екологічних та економічних інтересів господарювання з метою отримання інтегрального еколого-економічного ефекту» [9, с. 76]. Як бачимо, автор виділяє тільки екологічні та економічні інтереси і не враховує соціальні інтереси господарювання, особливо на рівні регіону.

Ми визначаємо організаційно-економічний механізм управління ЕРЛС як комплексну та цілісну систему організаційних, економічних, екологічних і соціальних форм управління потоковими процесами в регіоні, які реалізуються за допомогою підсистем, механізмів та інструментів для досягнення узгодженості економічних, екологічних і соціальних інтересів суб'єктів – учасників РЛС та забезпечення еколого орієнтованого розвитку регіону.

Завдяки створенню і використанню організаційно-економічного механізму ЕРЛС досягаються такі цілі:

- узгодження інтересів господарюючих суб'єктів – учасників РЛС;
- ефективна оптимізація поточкових процесів у регіоні;
- логістичне обслуговування підприємств із мінімальними витратами;
- зменшення екодеструктивного впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я населення;
- транспортне забезпечення всіх процесів у ланцюгу «постачання – зберігання – збут – споживання – управління та утилізація відходів – рециклінг»;

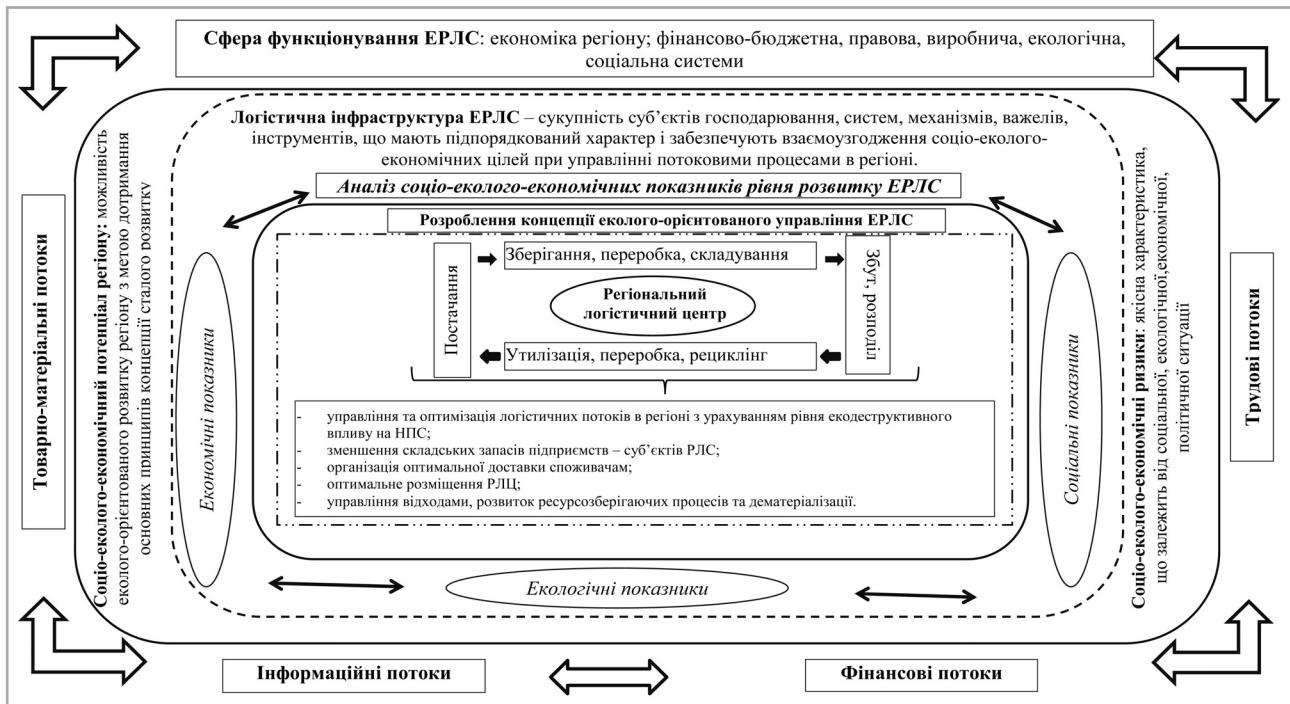

Рис. 1. Схема функціонування ЕРЛС

Джерело: Авторська розробка

- підвищення економічної, екологічної і соціальної ефективності діяльності РЛС;
- утилізація відходів від діяльності РЛС;
- сплата екологічних податків та ін.

Важливо зазначити, що необхідність розроблення організаційно-економічного механізму ЕРЛС зумовлена тим, що нині використовуються неефективні методи господарювання і ведення бізнесу, які чинять негативний вплив на навколишнє природне середовище задля отримання максимального прибутку. Оновлений механізм має складатися із засобів, методів та інструментів досягнення соціо-еколого-економічних завдань у регіоні.

Системи управління можуть бути різними за своєю структурою, але більшість із них містить керуючу і керовану підсистеми. Основні складові загальної системи організаційно-економічного механізму ЕРЛС та їх характеристики представлено на рис. 2.

Управління ЕРЛС відбувається у процесі взаємодії між керуючою і керованою підсистемами та зовнішнім середовищем.

Керуюча підсистема ЕРЛС – це інституції регулювання і координації функціонування РЛС, що приймають рішення відповідно до масштабів і специфіки своєї діяльності, визначених функцій та компетенції. Керуюча система представлена суб'єктами, які розробляють комплекс економічних, екологічних, соціальних та організаційних заходів щодо ефективного функціонування ЕРЛС. До керуючої підсистеми ЕРЛС належать:

- органи державного, регіонального, місцевого рівнів управління;
- регіональний логістичний центр;
- зацікавлені особи (інвестори, кредитори, фінансові установи, громадські організації тощо) діяльності РЛС.

Керуюча підсистема ЕРЛС формує цільову підсистему. Їх завданнями є узгодження інтересів суб'єктів ЕРЛС для зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище та реалізації їх цілей.

Об'єктами управління керованої підсистеми ЕРЛС є фізичні та юридичні особи, іноземні та інші суб'єкти – учасники РЛС.

Керуюча підсистема, отримуючи імпульс від підсистеми зовнішнього середовища, починає формувати цілі діяльності ЕРЛС, а саме:

- 1) зменшення екодеструктивного впливу з боку суб'єктів РЛС;
- 2) скорочення тривалості логістичного циклу в РЛС;
- 3) зниження еколого-економічних витрат;
- 4) ресурсозбереження;
- 5) дематеріалізація;
- 6) підвищення еколого-економічного рівня розвитку РЛС тощо.

Унаслідок постійної зміни зовнішнього середовища, у якому має функціонувати ЕРЛС, виникає потреба введення до організаційно-економічного механізму підсистеми адаптації. Її головною метою є пристосування РЛС до вимог і змін зовнішнього та внутрішнього середовища регіону і країни у цілому, а також суб'єктів – учасників РЛС для підтримання еколого орієнтованого розвитку регіону.

Висновки. Проаналізувавши умови формування та функціонування ЕРЛС, ми визначили, що основними результатами її діяльності мають бути:

- 1) об'єднання підприємств різних галузей і форм власності для досягнення еколого-економічних ефектів у регіоні;
- 2) задоволення потреб внутрішнього ринку з мінімальними еколого-економічними витратами;
- 3) згортання тінювих схем реалізації продукції в регіоні;
- 4) упровадження інноваційних та енергозберігальних технологій;
- 5) підвищення конкурентоспроможності регіону;
- 6) входження до ЕРЛС індустріальних парків як складової її діяльності;
- 7) розвиток транспортної інфраструктури регіону;
- 8) оптимізація регіональних поточкових процесів;
- 9) ефективне управління відходами, повторне використання вторинної сировини та ін.

Для зменшення екодеструктивного логістичного впливу в регіонах країни необхідно максимально використовувати всі інструменти та напрями еколого орієнтованого логістичного управління, а також створювати регіональні логістичні центри. Саме вони дозволять оптимізувати транспортні потоки в регіонах, значно зменшити негативний вплив на навколишнє середовище.

Реалізація наших пропозицій можлива за активної політики державної і регіональної влади та органів місцевого самоврядування.

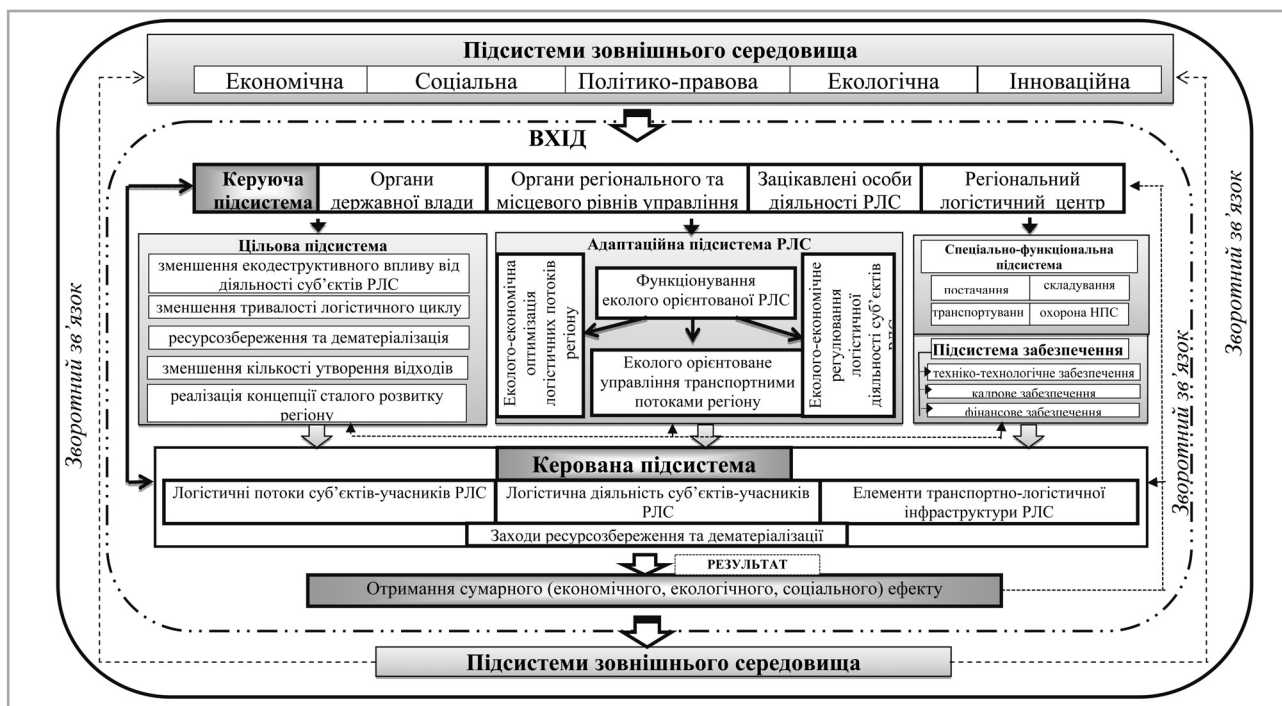

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм управління ЕРЛС
Джерело: Авторська розробка

Література

1. Ларіна Р. Р. Теоретико-методологічні основи формування регіональних логістичних систем : дис. ...д-ра екон. наук : 08.10.01 / Рена Ренатівна Ларіна. – Донецьк, 2005. – 490 с.
2. Регіональні логістичні системи: теорія та практика : монографія / З. Герасимчук, Л. Ковальська, Н. Хвищун, О. Мороз. – Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2011. – 264 с.
3. Белякова Е. В. Инновационное управление в региональных логистических системах [Электронный ресурс] / Е. В. Белякова // Проблемы современной экономики. – 2008. – № 2(26). – Режим доступа : <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2039>
4. Рабаданова И. А. Формирование и развитие региональной логистической системы Новосибирской области : дисс. ...канд. экон. наук : 08.00.05 / Ирина Анатольевна Рабаданова. – М., 2008. – 139 с.
5. Нестеров С. Ю. Оценка эффективности управления региональными логистическими системами / С. Ю. Нестеров, Т. Л. Безрукова, И. Б. Толкачев // Транспортное дело России. – 2008. – № 4. – С. 109–111.
6. Савка Б. Р. Аналіз екодеструктивного логістичного навантаження в регіонах України [Електронний ресурс] / Б. Р. Савка. – 2013. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1739>
7. Хвищун Н. В. Ієрархічний рівень логістичних систем / Н. В. Хвищун, І. А. Оленченко // Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія» : Збірник наукових праць ЛНТУ. – Випуск 7(28), Ч. 2. – Луцьк, 2010. – 10 с.
8. Омельченко В. Я. Логістична стратегія розвитку світової економіки в умовах глобалізації : дис. ...канд. екон. наук : 08.00.02 / Володимир Якович Омельченко. – Донецьк, 2009. – 450 с.
9. Еколого орієнтоване логістичне управління виробництвом : монографія / Є. В. Мішенін, І. І. Коблянська, Т. В. Устік, І. Є. Ярова ; за ред. д-ра екон. наук Є. В. Мішеніна. – Суми : Папірус, 2013. – 247 с.

Стаття надійшла до редакції 25.06.2014

References

1. Larina, R. R. (2005). *Theoretical and methodological bases of regional logistic systems forming* (Doctoral dissertation). Retrieved from http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe (in Ukr.).
2. Herasymchuk, Z. V., Kovalska, L. L., & Khvyshchun, N. V. (2011). *Regional logistics systems: theory and practice*. Lutsk: RVV LNTU (in Ukr.).
3. Belyakova, E. V. (2008). Innovative management in regional logistic systems. *Problemy sovremennoy ekonomiki (The Problems of Modern Economics)*, 2(26). Retrieved from <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2039> (in Russ.).
4. Rabadanova, I. A. (2008). *Forming and development of regional logistic system of Novosibirsk region* (Doctoral dissertation). Moscow, Russia (in Russ.).
5. Nesterov, S. Yu., Bezrukova, T. L., & Tolkachev, I. B. (2008). Evaluating the effectiveness of regional logistics systems. *Transportnoe delo Rossii (Russian Transport Business)*, 4, 109-111 (in Russ.).
6. Savka, B. R. (2013) *Analysis of eco-destructive logistic load in the regions of Ukraine*. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1739> (in Ukr.).
7. Khvyshchun, N. V., & Olenchenko, I. A. (2010). Hierarchical levels of logistics systems. *Ekonomichni nauky (Economic Sciences)*, 7(28) (in Ukr.).
8. Omelchenko, V. Ya. (2009). *Logistic strategy of world economy development in conditions of globalization* (Doctoral dissertation). Donetsk, Ukraine (in Ukr.).
9. Mishenin, Ye. V., Koblyanska I. I. et al. (2013). *Eco-oriented logistic production management*. Sumy: Papirus (in Ukr.).

Received 25.06.2014

Науковий журнал
«Економічний часопис-XXI»
читайте на веб-порталі
www.soskin.info/ea/